

BANKA YABANCILAŞMASININ TÜRKİYE'DEKİ YERLİ VE YABANCI BANKALAR AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

H.Ali ATA^(*)

Özet: Bu çalışmada, Türk bankacılık sektöründe yer alan yerli ve yabancı bankalar finansal performansları açısından karşılaştırılmakta ve sektöre yabancı sermaye girişinin bankaların performansı üzerindeki etkisi analiz edilmektedir. Çalışmada yerli ve yabancı bankalar açısından karlılık, etkinlik, likidite ve risk faktörleri göz önünde bulundurularak çok değişkenli bir lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Analizde 2002-2007 döneminde Türkiye'de faaliyet gösteren yerli ve yabancı banka verileri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda performans göstergeleri açısından yerli bankaların yabancı bankalara oranla daha etkin olduğu ancak özellikle FDG/TA, AKKAR ve FK/TA değişkenleri açısından yabancı bankaların etkinliğinin arttığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: banka yabancılaşması, finansal performans, lojistik regresyon

Abstract: In this study, the domestic and foreign banks operating in Turkey are compared by their financial performances, and the effects of foreign capital on the performances of the banks are analyzed. A logistic regression analysis using profitability, efficiency, liquidity and risk factors variables are performed using data from domestic and foreign banks. The data was gathered from domestic and foreign banks operating in Turkey during the period of 2002-2007. The results of the study show that domestic banks are more efficient compared to foreign banks with respect to performance criteria. On the other hand, especially when FDG/TA, AKKAR and FK/TA variables are considered, the foreign bank's efficiency increased.

Keywords: Foreign Bank Entry, financial performance, logistic regression

I. Giriş

Gelişmekte olan ülkelerde bankacılık sektörü finans sisteminin en önemli bileşeni olmaya devam etmektedir. 1980'li yıllardan itibaren serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte Türk mali sistemi yeniden yapılanma sürecine girmiş ve gerek kurumsal gerekse yasal altyapı yönünden mali piyasalarda liberalleşme ve rekabeti öngören önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Reform sürecindeki olumlu gelişmeler bankacılık sektörünü de olumlu yönde etkilemiş ve bankaların daha rekabetçi bir ortamda çalışmasına olanak sağlamıştır. Türk mali sisteminde bankacılığın artan önemi ve yabancı sermayeye sağlanan teşvikler, 1980 sonrasında Türk bankacılık sistemine yabancı bankaların girişini hızlandırmıştır.

Özellikle 1990'lı yıllarda uygulanan finansal liberalizasyon içerikli politikalar neticesinde Türk bankacılık sektörüne yabancı katılımı artmıştır. Ekonomide yaşanan büyüme ve dışa açılma bankacılığı karlı bir alan haline

^(*)Yrd.Doç.Dr. Gaziantep Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

getirmiş ve yabancı bankalar bu kardan pay alabilmek amacıyla Türkiye’de yatırımlarını artırmışlardır. Yabancı bankalar genel olarak şube açma yoluyla örgütlenmişler ve çoğunlukla kurumsal müşterilere hizmet vermek üzere toptan bankacılığa odaklanmışlardır (BDDK, 2005: 2-8). Bu gelişmeler ve düzenlemelerle getirilen serbestleşme yabancı banka girişini özendirmiş ve 1990 yılı itibarıyla yabancı banka sayısı 26’ya ulaşmıştır. Ancak, piyasaya giriş önündeki engellerin azalmasına rağmen, Türkiye’de uzun süreli yüksek enflasyon ve istikrarsızlıklar sebebiyle yabancı bankaların sistem içindeki payı pek fazla değişmemiştir. Nitekim 1990’lı yıllardan itibaren aktif toplamı içinde yabancı bankaların payı %5’i geçmemiştir.

Kriz sonrası dönemde bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması ve artan istikrar ortamıyla birlikte uygulamaya konulan reformlar ve elde edilen kazanımlar Türk bankacılık sektörünü yabancı yatırımcılar için çekici hale getirmiştir. Bankacılık aktiflerinin istikrarlı olarak büyüme göstermesi, kredi hacminde yaşanan artışlar ve yüksek kar oranları yabancı yatırımcıları Türk bankacılık sistemine yatırım yapmaya yöneltmektedir. Düzenleyici çerçeveye ile gözetim ve denetim sisteminde yaşanan iyileşmeler de yatırımların artmasına olumlu katkıda bulunmaktadır. 2004 yılından bu yana sektöre olan yabancı ilgisi neticesinde yabancı bankaların sistem içindeki payı yükselmektedir. Sektöre artan yabancı ilgisiyle birlikte yabancı bankaların aktif payı 2005 yılında %5,2’ye, 2007 yılında ise üçe katlanarak %16’ya ulaşmıştır (www.tbb.org.tr).

Türk bankacılık sektörüne 2004 yılından itibaren giriş yapan yabancı yatırımcılar orta ölçekli ve piyasanın belli bölümüne hizmet veren bankaları öncelikle tercih etmişlerdir. Ayrıca, geniş şube ağı ve yüksek müşteri potansiyeli olan bankalar da ilgi görmektedir. Yabancı yatırımcıların sadece kurumsal müşterilere hizmet eden yerli bankalara değil aynı zamanda bireysel ve konut kredilerinde deneyimi olan bankalara da yöneldikleri görülmektedir. Önümüzdeki dönemlerde, eğer kamu bankaları da özelleştirilme yoluyla yabancı katılımına maruz kalırsa, sektördeki yabancı bankaların ağırlıkları anlamlı ölçüde artabilecektir.

II. Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişinin Etkileri

Yabancı bankaların bankacılık sektörü üzerindeki etkileri son dönemlerde oldukça ilgi gören bir çalışma alanı olmuştur. Ulusal bankacılık sektörüne yabancı girişine yönelik farklı bakış açıları bulunmaktadır. Yabancı banka girişinin en önemli faydası olarak, yerel bankacılık sistemini geliştirmesi ve daha rekabetçi bir yapıya kavuşturması, bunun sonucunda da yerli bankaları etkin faaliyette bulunmaya yöneltmesi gösterilmektedir.

Bankacılık sektörüne yabancı girişi sektördeki rekabeti arttırarak ulusal finansal piyasalardaki finansal hizmetlerin kalitesini ve bu hizmetlere ulaşılabilirliği arttırmakta ve ülkenin uluslararası sermayeye erişimini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca yabancı girişi sektörde, daha modern bankacılık

beceri ve teknolojilerinin yaygın bir şekilde uygulanmasını sağlamakta ve banka gözetim ve denetim ile yasal çerçevesinin oluşumunu ve gelişimini teşvik etmektedir(Claessens vd., 2001: 892).

Yabancı bankaların finansal sisteme girmesiyle bankacılık sektöründe artan rekabet, maliyetlerin düşmesini ve verimliliğin artmasını beraberinde getirmektedir. Yabancı bankalar, kredi standartlarını oluşturma ve riski dikkate alan fiyatlandırma ile daha disiplinli bir kredi kültürünün oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, yabancı bankalar grup kredileri ile piyasa koşullarına uygun olmayan sübvansiyonlu krediler kullanılmamakta ve daha yüksek kredi karşılıkları ayırmaktadır. Bu nedenle yabancı bankalarca gerçekleştirilen bu tür uygulamalar bankacılık sektöründeki sorunlu kredi tutarını düşürmekte ve etkinliği artırmaktadır(BIS, 2004: 12).

Goldberg (2003) ve Song (2004) yaptıkları çalışmalarında, yabancı banka girişinin sağlayacağı rekabet artışına ve etkinliğe dikkat çekmektedir. Sektöre yabancı banka girişlerinin, yerli bankaları özellikle yabancı bankalar ile rekabet ettiği alanlarda daha etkin olmaya yönelttiğini ve yerli bankaların tekeli konumlarını zayıflattığını ileri sürmüşlerdir. Yabancı bankaların gelişmekte olan ülkelerde yeni ve modern bankacılık teknikleri ve uygulamalarını tanıtarak, yerli bankacıları eğiterek ve müşteriler için detaylı piyasa analizleri kullanarak bankacılık sektörüne katkıda bulduklarını belirtmişlerdir.

Yabancı banka girişinin olumsuz yönlerine ilişkin ileri sürülen görüşler, söz konusu bankaların yerli bankalar üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Buna göre, gelişme döneminde olan yerli bankalar, yabancı bankaların yapacağı erken girişlerin getireceği yoğun rekabete dayanamayacak ve iflaslarla karşı karşıya kalabilecektir. Bu tür banka iflaslarının tüm sisteme yayılması ve finansal piyasaların istikrarını tehlikeye atması mümkündür. Bu nedenle, yabancı banka girişine konulacak sınırlamalar, bankacılık sektörünün korunması için gizli bir sübvansiyon sağlayacak ve finansal istikrarı koruyacaktır(Song, 2004: 5-12). Aynı şekilde, yabancı banka girişinin, yetersiz sermayelendirilmiş bankacılık sektöründe faaliyette bulunan yerli bankaların karlarını düşürerek daha büyük finansal dalgalanmalara neden olabileceği ve bebek endüstriler kuramı çerçevesinde finansal sektördeki işgücünü de olumsuz olarak etkileyebileceği belirtilmektedir(Claessens ve Glaessner, 1998: 15). Ayrıca ulusal piyasada, yasal çerçeve ve piyasa disiplini zayıf, insan kaynakları alt yapısı ve kurumsal gelişim yetersiz ise dışarıdan gelen büyük ve karmaşık finansal kuruluşların gözetimi ve denetiminin güç olabileceği ve bu nedenle uyum sağlama maliyetinin ortaya çıkmasının mümkün olduğu ifade edilmektedir (TBB, 2005: 16).

Buch ve Golder (2001)'e göre ise, göreceli olarak etkin olmayan yerli bankalar yabancı bankaların yarattığı rekabet baskısıyla başa çıkamayabilmekte, bu nedenle iflaslar oluşabilmektedir. Ayrıca yerli bankalar ile girişimciler arasındaki değerli bağlantılar zarar görebilmektedir. Faiz marjları üzerindeki

baskı nedeniyle artan rekabet, ticari bankaların müşterilerini izlemelerindeki motivasyonlarını azaltabilmekte ve finansal istikrarsızlıkların artışına yol açabilmektedir.

Yabancı bankalara karşı ileri sürülen görüşlerden birisi de, bu bankaların kredi verirken uygulayabileceği ayrımcı politikalardır. Yabancı bankalar, dış ticaretin finansmanı ve mali durumu iyi olan büyük şirketlerin finansmanı ile ilgilecek ve yerli bankalara sadece düşük getirili ve yüksek riskli kredilerin verilebileceği şirketleri bırakacaktır. Uluslararası muhasebe standartlarını benimsemeyen küçük yerel şirketlere yabancı bankalar ilgi duymamakta ve bu şirketlerin kredi alma olanakları oldukça sınırlanmaktadır(Song, 2004: 17). Cardenas ve diğerleri (2004) ve Claessens ve Glaessner (1998)'de, benzer konulara değinmiş ve yabancı bankaların, pazarın sadece çok karlı bölümlerine hizmet vereceği, yerel pazarlarla ilgisinin olmayacağı, yabancı bankaların seçici kredi politikalarının küçük ve şeffaf olmayan şirketlerin kredi alma olanaklarını büyük ölçüde sınırlayacağını ileri sürmüşlerdir.

III. Literatür

Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişleri üzerine yapılan uluslararası çalışmalar, bir veya birden fazla ülke verisi ele alınarak, yabancı banka girişinin yerel bankacılık sistemi üzerindeki etkileri, yabancı bankaların kredilendirme politikaları ve finansal krizlerdeki rolü ile yabancı banka girişinin nedenlerini belirlemeye yönelik çalışmalardan oluşmaktadır. Yabancı banka girişinin yerel bankacılık sistemi üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar genel olarak yabancı bankaların, bankacılık sisteminin karlılığı ve etkinliği üzerinde meydana getirecekleri değişiklikler üzerinde odaklanmaktadır.

Claessens ve diğerleri (2001) tarafından yapılan çalışmada yabancı banka girişinin yerel bankaları nasıl etkilediği araştırılmıştır. Söz konusu çalışmada, 80 ülkede faaliyette bulunan ticari bankaların 1988-1995 yılları arasındaki verileri kullanılarak, yerli bankalar ve yabancı bankalar net faiz marjı, ödenen vergiler, genel faaliyet giderleri, kredi karşılıkları ve karlılık açısından karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklılıklar göstermektedir. Buna göre, gelişmekte olan ülkelerde yabancı bankaların yerli bankalara göre daha yüksek net faiz marjına, genel faaliyet giderlerine ve karlılığa sahip olduğu tespit edilmiş, gelişmiş ülkelerde ise bunun tam tersi bulgular gözlenmiştir. Ayrıca çalışmada, yabancı banka girişinin yerli bankaları nasıl etkilediği de incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, yabancı banka girişinin yerli bankaların karlılığını düşürdüğü ve yerli bankaların faiz dışı gelirlerinin ve toplam giderlerinin yabancı banka girişinden olumsuz etkilendiği belirlenmiştir. İlave olarak, yabancı banka girişinin bankacılık piyasasının isleyişini iyileştireceği, banka müşterilerinin refahını artıracığı ve ülke ekonomisinin gelişimine katkıda bulunacağı belirtilmiştir.

Bayraktar ve Wang (2004) tarafından yapılan çalışmada ise, gelişmiş ve gelişmekte olan 30 ülkenin 1995-2002 dönemine ait verileri kullanılmıştır. Söz konusu çalışmada, öncelikle yabancı banka girişinin yerli bankaların performansı üzerindeki etkisi, ikinci olarak da bu ilişkinin finansal serbestleşme sürecinden nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Sonuçta, yabancı banka girişlerinin ülkeler bazında önemli farklılıklar gösterdiği ve ortalama gelir düzeyi ve büyüme oranları ile bir ilişkisinin bulunmadığı, ayrıca finansal serbestleşme sürecinin yerli bankaların performansı üzerinde etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, ilk olarak hisse senedi piyasasını serbestleştiren ülkelerde yabancı banka girişinin yerli bankaların rekabet düzeyini önemli oranda iyileştirdiği ve bu ülkelerde, karlılık ve gider göstergeleri ile yabancı banka girişleri arasında negatif bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Uiboupin'in (2004) yaptığı çalışmada, 10 Doğu Avrupa ülkesinde faaliyette bulunan 219 bankanın 1995-2001 yıllarına ait verileri kullanılarak kısa vadede yabancı banka girişinin bu ülkelerdeki bankaları nasıl etkilediği araştırılmıştır. Hisselerinin %50'sinin yabancılara ait olduğu bankaların yabancı bankalar olarak tanımlandığı çalışmada, ülkede faaliyette bulunan tüm yerli ve yabancı bankalar analize dahil edilmişlerdir. Çalışmanın sonuçlarına göre, yabancı banka girişi ülkede faaliyette bulunan bankaların faiz gelirlerini, faiz dışı gelirlerini ve karlılıklarını olumsuz etkilemekte, aynı zamanda kısa vadede bankaların genel faaliyet giderlerini artırmaktadır. Genel olarak yabancı banka girişinin bu ülkelerin bankacılık sistemini daha rekabetçi bir yapıya kavuşturduğu tespit edilmiştir.

Filipinler bankacılık sisteminin 1990-1998 dönemine ait banka verileri kullanılarak Unite ve Sullivan (2001) tarafından yapılan çalışmada, yabancı banka girişinin yerli bankaların faiz marjlarını ve operasyonel giderlerini azalttığı, ancak karlılığını etkilemediği tespit edilmiştir. Ayrıca, yabancı banka girişinin bankaların kredi karşılıklarını da artırdığı ve bunun bankacılık sisteminin riskini azalttığı ve etkinliğini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Barajas ve diğerlerinin (1999), yabancı banka girişinin Kolombiya bankacılık sistemindeki yerli bankalar üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmada ise, yabancı banka girişinin faiz dışı giderleri düşürerek bankacılık sisteminin etkinliğini iyileştirdiği, ancak yabancı ve yeni kurulan yerli bankaların bankacılık sistemine girişinin, faaliyette bulunan yerli bankaların kredi portföylerinin kalitesini düşürdüğü belirtilmektedir.

Detragiache ve diğerleri (2006) tarafından yapılan, Türkiye dahil düşük ve orta gelirli ülkelerin verilerinin kullanıldığı çalışmada, yabancı bankaların gelişmekte olan ülkelerin mali sistemleri üzerindeki etkisi incelenmektedir. Buna göre, yabancı bankaların olmadığı bir ortamda, sistemin kaymağını oluşturan ve yönetim maliyeti düşük müşteriler yerel bankaların kredi havuzlarında küçük ve orta ölçekli şirketlerle birlikte yer almaktadır. Sistemde yabancı banka sayısı arttıkça iki ayrı kredi portföyü oluşmaktadır. Yabancı

bankaların portföyünde daha az riskli ve daha düşük maliyetle yönetilebilen kaymak tabaka müşteriler yer alırken, yerli bankaların portföyünde ise yönetimi daha zor ve pahalı olan küçük ve orta ölçekli şirketler kalmaktadır. Sonuçta, yabancı banka gelip kaymak tabakadaki müşteri ile çalışmaya başlayınca, yerel bankaların yönetim maliyetleri, dolayısıyla da küçük ve orta ölçekli şirketlerin kredi maliyetleri yükselmektedir. Bu durumda, bazı orta ve küçük ölçekli şirketler kredi kullanamaz hale gelmekte ve ekonomide yabancı banka varlığı arttıkça kredi hacmi daha sığ olmakta ve kredi büyümesi yavaşlamaktadır (Aktaş ve Kargın, 2007: 34).

Kosmidou ve diğerleri (2006) tarafından yapılan çalışmada ise, İngiltere’de faaliyet gösteren yerli ve yabancı bankalar finansal performans oranları kullanılarak karşılaştırılmıştır. Lojistik regresyon analizinin kullanıldığı çalışmada, yerli bankaların yabancı bankalara göre daha yüksek performans gösterdiği ortaya çıkmıştır. Hermes ve Lensink (2004) tarafından 1990-1996 yılları arasında 48 ülkedeki 982 bankaya ait veriler kullanılarak yapılan çalışmada, yabancı banka varlığı ile ulusal bankacılık sektörünün performansı arasındaki ilişki ve yabancı bankanın faaliyette bulunmak üzere gittiği ülkenin finans sektörünün gelişmişlik düzeyinin rolü incelenmiştir. Çalışmada, finans sisteminin gelişmişlik düzeyi arttıkça yabancı banka girişinin ulusal bankaların maliyetlerini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yabancı banka girişinin Türk bankacılık sektöründe faaliyette bulunan yerli bankalar üzerindeki etkilerini ve yabancı bankaların yatırım nedenlerini inceleyen çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Denizer (1999) tarafından yapılan çalışmada, yabancı banka girişinin finansal sektör üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada, yabancı banka girişinin ölçütü olarak, hem yabancı bankaların aktif toplamının bankacılık sektörünün toplam aktiflerine oranı, hem de yabancı banka sayısının bankacılık sektöründeki toplam banka sayısına oranı kullanılmıştır. Performans ölçütleri olarak da; net faiz marjı, genel faaliyet giderleri ve aktif karlılığı kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, yabancı banka girişine paralel olarak yerli bankaların genel faaliyet giderleri azalmıştır. Genel faaliyet giderlerindeki söz konusu azalma, yerli bankalardaki etkinlik ve kaynak kullanımında artış olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Aktif karlılık ile yabancı girişi arasında ise negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Söz konusu tespit, yabancı bankaların bankacılık sektöründeki paylarının düşük olmasına rağmen Türk bankacılık sektöründe önemli bir rekabetçi etkisinin olduğunu ve yabancı banka girişinin aktif karlılığını düşürdüğünü göstermektedir. Çalışmada ayrıca, yabancı banka girişinin bankaların finansal ve operasyonel planlama, kredi analizi ve personel eğitimi alanlarında da Türk bankacılık sektörünün gelişimine katkıda buldukları tespit edilmiştir.

Aktaş ve Kargın (2007) tarafından yapılan çalışmada, Türk bankacılık sektöründeki yabancı bankalar ile ulusal bankalar bazı finansal oranlar açısından karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, yabancı bankalar daha yüksek “Sermaye Yeterliliği” ve “Likidite” oranlarına sahiptir. Ayrıca bazı

“Gelir Gider Yapısı”na ilişkin oranlarda da farklılık bulunmaktadır. Söz konusu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bayrakdaroğlu ve Ege (2007) tarafından yapılan çalışmada ise, Türk bankacılık sektöründeki ulusal ve yabancı sermayeli bankaların finansal performanslarının çok değişkenli istatistiksel tekniklerle analizi yapılarak sektördeki yabancı sermaye girişlerinin sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, yabancı sermayeli bankaların ulusal sermayeli bankalara göre daha yüksek performans gösterdikleri tespit edilmiştir.

Çakar (2003) tarafından yapılan teorik çalışmada ise, Türk mali sisteminde, finansal liberalleşmeye yönelik politikalarla birlikte 1980’lerden itibaren yabancı bankaların çok hızlı bir şekilde artış kaydettiği ve finansal sistemin uluslararası piyasalarla entegre hale geldiği ifade edilmektedir. Söz konusu bankaların varlığının, ulusal piyasada rekabeti arttırdığı ve bu durumun bir ölçüde verimliliği de etkilediği vurgulanan çalışmada, ayrıca yabancı bankaların sektördeki paylarının küçük olması nedeniyle oligopolistik yapıyı ve yüksek yoğunlaşmayı fazla etkilemediği belirtilmektedir. Ayrıca, yabancı bankaların kriz dönemlerinde kaynaklarını krizin etkilerini en aza indirecek yönde kullanmadıkları, bunun aksine kendi karlılıklarını göz önüne alarak krizi tetikleyici yönde faaliyet gösterdikleri ifade edilmektedir.

IV. Veri Ve Metodoloji

Araştırmada Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ticaret bankaları dikkate alınmıştır. Bankalar sahiplik açısından kamu, özel ve yabancı bankalar olarak sınıflandırılmaktadır. Çalışmada, kamu ve özel bankalar birleştirilerek yerel banka grubu oluşturulmuştur. Ayrıca, kalkınma ve yatırım bankaları kapsam dışı tutularak ticaret bankaları ile yatırım bankalarının karşılaştırma probleminden kaçınılmıştır. Böylece araştırmanın kapsamına 2002-2007 döneminde faaliyet gösteren yerli ve yabancı ticaret bankaları alınmıştır. Analizde bazı dönemlerde bilgilerine ulaşılamayan bankalar ihmal edilmiştir. Bu nedenle inceleme döneminde verileri süreklilik gösteren 14 yerli ve 14 yabancı banka olmak üzere toplam 28 ticaret bankası analize dahil edilmiştir.

Araştırmada inceleme dönemi (2002-2007), kriz sonrası dönemi kapsamaktadır. Bilindiği gibi, 2000-2001 krizlerinin ardından bankacılık sektöründe yeniden yapılandırma programı uygulanmıştır. Hem yeniden yapılandırma programının hem de ekonomide sağlanan olumlu gelişmelerin etkisiyle, sektörde önemli iyileşmeler sağlanmıştır. Bu nedenle inceleme dönemi, sektörde yeniden yapılandırmanın büyük ölçüde tamamlandığı ve elde edilen olumlu gelişmeler sonucunda, sektöre yabancı sermayenin ilgisinin arttığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir.

Analizde, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren yerli ve yabancı bankaların bilanço ve gelir tablolarından elde edilmiş olan finansal oranlar kullanılmıştır. Bankaların finansal performanslarının karşılaştırılması açısından

oluşturulan veri seti içerisinde yer alan oranlar bankaların performansını ölçmede, kredi risk kararlarını belirlemede, iflas etme veya etmeme durumlarına göre bankaları sınıflandırmada, muhtemel banka birleşme hedeflerini tahmin etmede vs. sıklıkla kullanılmaktadır (Golin, 2001; Rose, 2001). Yerli ve yabancı bankaların maliyet ve kar açısından verimliliklerini açıklayan önceki çalışmalarla karşılaştırma yapabilmek açısından çalışmada özellikle karlılık ve etkinlik oranları kullanılmıştır. Ayrıca, getiri-risk ilişkisinden hareketle kısa dönemde, bankalar riskli müşterilere yüksek faiz oranından borç verebilmekte ve spekülatif yatırımlar yapabilmektedir ki bu karlılığı geçici olarak artırmaktadır. Ancak, müşteriler geri ödemeyi kestiklerinde ya da yatırımlar kötüleştiğinde bu gibi politikalar likidite gibi birçok problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu nedenle çalışmada karlılık ve verimlilik rasyolarına ilave olarak likidite ve risk ölçümüne yönelik oranlarda kullanılmıştır. Buna göre yerli ve yabancı bankaların performanslarını karşılaştırmak için analizde kullanılan oranlar şu şekilde olmaktadır.

Tablo 1: *Analiz İçin Seçilen Oranlar*

ÖZKAR	Öz sermaye Karlılığı
AKKAR	Aktif Karlılığı
VÖK/KM	Vergi Öncesi Kar / Krediler+Menkul Kıymet
NFG/TKA	Net Faiz Geliri/Toplam Getirili Aktifler
FK/TA	Faaliyet Karı/Toplam Aktif
FDG/TA	Faiz Dışı Gider/Toplam Aktif
KR/MV	Krediler/Mevduat
TKA/KR	Toplam Getirili Aktifler/ Krediler
ÖK/TA	Özel Karşılıklar/Toplam Aktif

Çalışmada Tablo 1'deki oranlar kullanılarak Türk bankacılık sektöründeki yerli ve yabancı bankalar için lojistik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Böylece 2002-2007 döneminde her bir yıl için lojistik regresyon modeli parametreleri tahmin edilmiştir. Analizde gruplar belirlenirken şöyle bir yaklaşım uygulanmıştır: Eğer herhangi bir banka analiz döneminde ulusal sermayeli kategoride yerli bir banka ise gruplama değişkeni $y=0$; aksi takdirde $y=1$ (yabancı sermayeli banka) değerini almaktadır. Bu sayede yerli ve yabancı banka gruplarının finansal performanslarının karşılaştırılması için gözlem değerleri elde edilmiştir.

Lojistik regresyon yönteminin temel amacı diğer regresyon yöntemleri gibi bir ya da birden çok bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkiyi modellemektir. İleri parametrik olmayan bir istatistiksel yöntem olan lojistik regresyon analizi, bağımlı değişken mutlaka iki sonuçlu (yerli/yabancı vb.) bir değişken olduğunda bu sonucun birinin ortaya çıkma olasılığı üzerinde etkili olduğu düşünülen faktörlerin araştırılması için kullanılmaktadır. Ayrıca bu yöntemde bağımlı değişken üzerinde açıklayıcı

değişkenlerin etkileri olasılık olarak hesaplanarak risk faktörlerinin olasılık olarak belirlenmesi sağlanır (Özdamar, 2004: 589-592). Lojistik regresyon modeli şu şekilde hesaplanmıştır:

$$P(y = 1/x) = \frac{\exp(b_0 + b^T x)}{1 + \exp(b_0 + b^T x)} \quad (1)$$

Burada $P(y = 1/x)$ yabancı banka olan x 'in koşullara bağlı olasılığı, b_0 sabit terim, b bağımsız değişkenler için regresyon katsayısı vektörüdür. Değişken seçiminde, SPSS' de geriye doğru olabilirlik oranı seçim kriteri (Backward LR) kullanılarak ele alınan dokuz değişken içerisinde önemli olanları belirlenmeye çalışılmıştır.

Modelde katsayılar tahmin edildikten sonra modelin güvenilirliğinin test edilmesi gerekir. Bu amaçla bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasında önemli derecede ilişki olup olmadığının hipotezleri oluşturulup, olabilirlik oran (likelihood ratio) testi istatistiği kullanılmıştır. Modeldeki bağımsız değişkenlerin katsayıları bu değişkenlerde meydana gelen 1 birimlik bir değişimin bağımlı değişkenin fonksiyonunda ne kadar bir değişim meydana getirdiğini göstermektedir. Ayrıca tahmin edilen model parametreleri kullanılarak, her bir gözlemin hangi gruptan geldiği tahmin edilmiş ve modelin yanıt değişkeni açıklamadaki etkinliğini araştırmaya yönelik uyum iyiliği testi yapılmıştır.

V. Analiz Sonuçları

Lojistik regresyon yöntemiyle gerçekleştirilen analiz sonucunda Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren yerli bankalar ile yabancı bankalar açısından banka yabancılaşmasının finansal performans üzerindeki etkisi test edilmiştir. Lojistik regresyonda, bağımlı değişken olarak; Grup 0= Yerli ticaret bankaları ve Grup 1= Yabancı ticaret bankaları tanımlaması yapılmıştır. Analizde bağımsız değişken olarak her bilanço dönemi için ÖZKAR, AKKAR, VÖK/KRM, NFG/TKA, FK/TA, FDG/TA, KR/MV, TKA/KR ve ÖK/TA oranları kullanılmış ve bu değişkenlerde meydana gelen bir birimlik bir değişimin yerli ve yabancı bankalar açısından ne kadarlık bir değişim meydana getirdiği hesaplanmıştır.

Analizde kullanılan bağımsız değişkenlere ilişkin korelasyon matrisi sonuçları Tablo 2'de gösterilmektedir. Değişkenler arasında özellikle karlılık ve etkinlik oranlarının (özsermaye karlılığı, aktif karlılığı, vergi öncesi karın kredi ve menkul kıymetler toplamına oranı ve faaliyet karının toplam aktiflere oranı) birbirleriyle pozitif korelasyona sahip olduğu ancak likidite ve risk oranları (faiz dışı giderlerin toplam aktiflere oranı ve toplam getirili aktiflerin kredilere oranı) ile negatif ilişki içerisinde oldukları görülmektedir. Ayrıca net faiz marjı ile faiz dışı giderlerin ve özel karşılıkların aktiflere oranı arasında da pozitif bir korelasyon söz konusu olmaktadır.

Tablo 2: Korelasyon Sonuçları

	ÖZ KAR	AK KAR	VÖK KM	NFG TKA	FK TA	FDG TA	KR MV	TKA KR	OK TA
OZKAR	1								
AKKAR	.893	1							
VOK/KM	.896	.981	1						
NFG/TKA	-.521	-.494	-.492	1					
FK/TA	.883	.980	.972	-.484	1				
FDG/TA	-.850	-.894	-.885	.639	-.928	1			
KR/MV	.267	.287	.266	-.494	.301	-.410	1		
TKA/KR	-.706	-.812	-.811	.277	-.725	.539	-.106	1	
OK/TA	-.379	-.319	-.331	.775	-.380	.573	-.622	.004	1

Lojistik regresyonda, gözlenen değer tahmin edilen değerler ile karşılaştırılması, log ihtimal (log likelihood) fonksiyonuna dayanır. İyi model, gözlenen sonuçların yüksek ihtimallerini oluşturan modeldir. Buna göre -2log ihtimal değeri küçük olan model iyi model olarak seçilmektedir. Eğer model mükemmel uyumlu olursa, ihtimal (likelihood) 1 ve -2log ihtimal 0 olur. Aşağıda tablo 3'de, inceleme döneminde yapılan lojistik regresyon analizinde sabit ve bütün bağımsız değişkenlerin olduğu modelin -2log ihtimal değerleri, model ki-kare sonuçları ve geliştirilen modellerin doğru sınıflandırma oranları yer almaktadır.

Tablo 3: Lojistik Regresyonda En İyi Model Seçimi

	-2Log likelihood	Chi-Square	Classification Table(%)
Model I	340.405	299.889	84.2
Model II	304.091	336.202	86.4
Model III	272.497	367.797	86.9
Model IV	315.025	325.268	83.9
Model V	308.755	331.539	87.4
Model VI	233.503	406.791	88.6
Model VII	339.297	300.997	84.2
Model VIII	288.331	351.963	87.1
Model IX	284.174	356.119	86.3

Model 1'de kullanılan değişkenler; ÖZKAR, NFG/TKA, KR/MV, TKA/KR, ÖK/TA
 Model 2'de kullanılan değişkenler; ÖZKAR, FK/TA, KR/MV, TKA/KR, ÖK/TA
 Model 3'de kullanılan değişkenler; ÖZKAR, FDG/TKA, KR/MV, TKA/KR, ÖK/TA
 Model 4'de kullanılan değişkenler; AKKAR, NFG/TKA, KR/MV, TKA/KR, ÖK/TA
 Model 5'de kullanılan değişkenler; AKKAR, FK/TA, KR/MV, TKA/KR, ÖK/TA
 Model 6'da kullanılan değişkenler; AKKAR, FDG/TKA, KR/MV, TKA/KR, ÖK/TA
 Model 7'de kullanılan değişkenler; VÖK/KM, NFG/TKA, KR/MV, TKA/KR, ÖK/TA
 Model 8'de kullanılan değişkenler; VÖK/KM, FK/TA, KR/MV, TKA/KR, ÖK/TA
 Model 9'da kullanılan değişkenler; VÖK/KM, FDG/TKA, KR/MV, TKA/KR, ÖK/TA

Bu sonuçlara göre, araştırma kapsamında geliştirilen modeller içerisinde en iyi model olarak Model VI seçilmiştir. Çünkü bu modelin -2log ihtimal değeri 233.503 olup, tüm modeller içerisinde en küçük olan değerdir.

Model ki-kare istatistiği, sabit hariç olmak üzere, mevcut modeldeki bütün bağımsız değişken katsayılarının 0 (sıfır) olduğu şeklindeki sıfır hipotezini test eder. Bu, doğrusal regresyon modelindeki F testinin eşitidir. Buna göre Model VI' da hesaplanan ki-kare değeri (406.791) en yüksek olup, sabit model $-2\log$ ihtimal değeri ile sabit ve bağımsız değişkenlerin olduğu $-2\log$ ihtimal değeri arasındaki farkı vermektedir. Sınıflandırma tablosundan elde edilen sonuçlara göre, Model VI' ya ait doğru sınıflandırma oranı diğer tüm modellerden daha yüksektir(%88,6). Bu değer modelin çok iyi bir biçimde doğru sınıflandırma yaptığını göstermektedir.

Tablo 4: Lojistik Regresyon Sonuçları (2002-2007)

		MODEL I	MODEL II	MODEL III	MODEL IV	MODEL V	MODEL VI	MODEL VII	MODEL VIII	MODEL IX
ÖZKAR	β	0.010	-0.027	0.048						
	P	.161	.006	.000						
	Exp(β)	1.010	0.974	1.050						
AKKAR	β				0.214	0.056	0.537*			
	P				.001	.251	.000			
	Exp(β)				1.239	1.057	1.711			
VÖK/KM	β							0.027	-0.191	0.088
	P							.045	.001	.000
	Exp(β)							1.028	0.826	1.092
NFG/TKA	β	0.052			0.120			0.055		
	P	.107			.012			.096		
	Exp(β)	1.054			1.127			1.056		
FK/TA	β		0.419			0.289			0.591*	
	P		.000			.001			.000	
	Exp(β)		1.521			1.336			1.805	
FDG/TA	β			0.638*			0.752*			0.509*
	P			.000			.000			.000
	Exp(β)			1.893			2.121			1.664
KR/MV	β	0.026	0.034	0.032	0.031	0.033	0.036	0.028	0.033	0.033
	P	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	Exp(β)	1.026	1.034	1.032	1.031	1.033	1.036	1.028	1.033	1.034
TKA/KR	β				0.001	0.001	0.002		0.002	
	P				.010	.090	.003		.006	
	Exp(β)				1.001	1.001	1.002		1.002	
ÖK/TA	β	-0.085	-0.050	-0.255	-0.063	-0.044	-0.109	-0.073	-0.043	-0.131
	P	.024	.016	.001	.007	.031	.049	.016	.031	.009
	Exp(β)	0.918	0.951	0.775	0.939	0.956	0.896	0.930	0.958	0.877

Analizde 2002-2007 dönemi için tablo 4'de geliştirilen lojistik regresyon modelleri, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren yerli ve yabancı bankaların değerlerinin belirlenmesine ve karakterlerinin tanımlanmasına olanak sağlamaktadır. Elde edilen β değerleri bağımlı değişkenin 0 veya 1 olma ihtimalini belirlemede kullanılır. Yani, bankaların yerli veya yabancı banka olma ihtimalini araştırır. İhtimal 0,50'den büyük ise bankanın yabancı grubunda olduğuna, ihtimal 0,50'den küçük ise yerli banka

grubunda olduğuna karar verildiği tahmin edilir. β parametrelerinin işaretleri de, bu ilişkinin yönünü gösterir. Grup değişkeni 0 yerli banka grubu ve 1 yabancı banka grubu olarak tanımlandığından; değişkenlerin pozitif yüksek skor değeri alması bankanın yabancı banka sınıfına girmesine eğilimli olduğunu gösterirken, değişkenlerin negatif değerli yüksek skor alması ise yerli banka sınıfına girme eğiliminin artması şeklinde yorumlanır. Buna göre özellikle FDG/TA değişkeni yabancı bankalar tarafından belirlenmekte ve faiz dışı giderlerin toplam aktif içindeki payı daha fazla olmaktadır. Ayrıca FK/TA ve AKKAR değişkenlerinin belirlenmesinde de yabancı bankaların azda olsa etkili olduğu söylenebilir. Bunun dışındaki değişkenlerin belirlenmesinde yerli bankaların katkısı daha fazla olmaktadır.

Regresyon katsayılarının önemli olup olmadığını test etmede Wald testi kullanılmıştır. Wald testine ait test istatistiğinin dağılımı standart normal dağılıma yaklaşır. Bu test istatistiği; $Wald = \beta / Standart\ hata$ şeklinde hesaplanmaktadır. En iyi model seçilen Model 6 için $\alpha = 0.05$ anlamlılık seviyesi kullanıldığında, sabit terim hariç tüm bağımsız değişkenlerin P anlamlılık düzeyi $> \alpha$ olduğundan, değişkenlerin katsayıları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Çoklu regresyon analizinde olduğu gibi, her bir bağımsız değişkenin lojistik regresyona katkısını belirlemek zordur. Her değişkenin katkısı, modeldeki diğer değişkenlere bağlı olmaktadır. Buna göre, tablo 4'de yer alan $Exp(\beta)$ değerleri odds oranını(OR) göstermektedir. Odds oranı bir ihtimalin diğer ihtimale oranıdır. Yani, bir bankanın yerli grupta olma ihtimalinin, yabancı grupta olma ihtimaline oranı şeklinde ifade edilebilir. Lojistik katsayı (β), diğer değişkenler sabit kalmak kaydıyla, bağımsız değişkendeki 1 birimlik değişim ile ilişkili log odds değerindeki değişimdir. Verilen değişkende bir birimlik bir artış olduğunda, log odds değerinde $Exp(\beta)$ kadar bir artış olur. Buna göre ki kare değeri en yüksek ve anlamlı model olarak seçilen Model 6'daki odds oranı değerleri incelendiğinde, aktif karlılığı skoru 1 birim artar ise, log odds değeri 1.711 birim artar. Yani yabancı bankalarda aktif karlılığı yerli bankalara göre 1.711 kat daha fazladır. Aynı şekilde faiz dışı giderlerin toplam aktif içindeki payı 2.121 kat daha fazladır.

Tablo 5: En İyi Model İçin Lojistik Regresyon Sonuçları

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
AKKAR	-0.360 .201	1.293 .117	0.527 .311	0.202 .159	3.040 .246	0.308 .154
FDG/TA	0.574 .056	0.791 .002	0.632 .047	0.010 .952	9.657 .257	1.073 .010
KR/MV	0.104 .018	0.119 .053	0.098 .037	0.017 .008	0.038 .386	0.029 .141
TKA/KR	-0.001 .762	0.003 .364	0.001 .940	0.001 .415	0.026 .139	0.010 .276
ÖK/TA	0.361 .160	0.446 .124	0.357 .283	-0.542 .020	-5.774 .197	-0.960 .204
Log likelihood	37.262	26.325	26.350	46.333	5.506	27.895
Ki-Kare	36.909	52.467	76.847	132.122	100.897	90.625

Tablo 5’ de inceleme dönemi olan 2002-2007 dönemi için her bir yılın ayrı ayrı lojistik regresyon sonuçları hesaplanmıştır. Analizin bu kısmı, yerli ve yabancı bankalar arasındaki farklılıklarda zaman etkilerinin belirlenmesine olanak sağlamaktadır. Buna göre analiz dönemi kapsamında 2005 ve 2006 yılları hariç, FDG/TA değişkeni anlamlı bulunmuştur. Bu durum Tablo 4’deki analiz sonuçlarıyla da tutarlıdır. Bu nedenle yerli ve yabancı bankalar arasında en belirleyici özelliğe sahip olan değişken, faiz dışı giderlerin aktif toplamına oranı olmaktadır. 2005 yılı hariç tüm yıllarda regresyon katsayısı 0.50’den fazla olduğundan yabancı bankaların yerli bankalara göre daha yüksek FDG/TA oranıyla çalıştıkları söylenebilir. Diğer taraftan AKKAR oranı marjinal anlamlılıkla birlikte yabancı bankalar açısından belirleyici bir değişken olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca ÖK/TA oranının son üç yılda negatif yüksek değerler aldığı dolayısıyla yerli bankalar açısından belirleyici özelliğe sahip olduğu görülmektedir.

VI. Sonuç

Türk bankacılık sektöründe yabancılaşma yeni bir olgu olmamakla birlikte, 1980’li yıllarda başlayan liberalizasyon süreciyle daha önemli bir hale gelmiştir. Dünyadaki liberalleşme politikaları ve yabancı banka katılımlarına paralel olarak, 1980 yılı öncesinde içe kapalı bir yapı gösteren Türk bankacılık sektöründe, 24 Ocak 1980 istikrar kararlarıyla beraber, liberal politikalar uygulamaya konulmuş ve bu politikaların bir sonucu olarak 1980’lerden itibaren yabancı bankalar hızlı bir artış kaydetmiştir. Özellikle 2000-2001 krizlerinin ardından gerek ekonomideki iyileşmenin gerekse de bankacılık sektörünün sağlamlığının artırılmasına yönelik uygulanan yeniden yapılandırma programının olumlu etkileri sonucunda, sektöre olan yabancı ilgisi artmıştır. Kredi hacminde yaşanan artışlar, yüksek kar oranları ve düzenleyici çerçeve ile gözetim ve denetim sisteminde yükselen standartlar, yabancı yatırımcıları Türk bankacılık sektöründe yatırım yapmaya yönelten faktörler

olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece, daha önce sektörde %5'ler düzeyinde olan yabancı banka payı %40'lara ulaşmıştır.

Bu çalışmada, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ve yerli-yabancı banka sınıflandırması kapsamında değerlendirilen ticaret bankalarının finansal performansı ile ilişkili olan faktörleri belirlemek amacıyla çok değişkenli lojistik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Yerli ve yabancı banka performansının karşılaştırılmasında kullanılan finansal oranlar, bankacılık literatüründe karlılık, likidite, risk ve etkinlik performansını ölçmek için kullanılmaktadır.

Analiz sonuçları, Türkiye'deki yerli bankaların yabancı bankaların faaliyetlerine kıyasla daha yüksek performans sergilemekte olduğunu göstermektedir. Böylece yerli bankalar yabancı bankalardan daha yüksek ortalama maliyet etkisine ve ortalama karlılık etkisine sahiptir. Buna rağmen yabancı bankalar yerli bankalara kıyasla daha yüksek faiz dışı gider/toplam aktif oranı ile çalışmakta ve aktif karlılığı ve faaliyet karı/toplam aktif oranları bakımından daha belirleyici hale gelmektedir. Yabancı bankaların sermaye güçleri ve uluslararası piyasalardan daha kolay ve daha düşük maliyetli fon temin edebilme olanaklarının olması, söz konusu bankaların yerli bankalara göre daha sağlam finansal yapıları ve düşük likidite riski ile faaliyet gösterdiklerini göstermektedir.

Elde edilen sonuçlara göre, yabancı bankaların geleneksel olarak yerli bankalara göre daha çok kurumsal müşterilere yöneldiklerini ve daha karlı çalıştıklarını söylemek mümkündür. Aynı zamanda, menkul değerler cüzdanından önemli faiz geliri elde eden yabancı bankalar düşük fonlama maliyetleri sayesinde sektördeki küçük paylarına rağmen sektörün diğer oyuncularını üzerinde rekabet baskısı yaratmaktadırlar. Yabancı payının yükselmesi halinde bu baskının daha da artacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan ortalama etkinlik açısından bakıldığında, özel sermayeli bankalar yabancı bankalardan daha etkin gözükmektedir. Ancak, yabancıların şube ağının yaygınlaşması durumunda topladıkları mevduat ve ürettikleri krediler artacağından optimal etkinliğe yaklaşmaları mümkün olabilecektir.

Türkiye'de bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına yönelik gerçekleştirilen düzenlemeler, etkin gözetim ve denetimin gerçekleştirilmesi, uluslararası düzenlemelere büyük ölçüde uyumun sağlanması ve makro ekonomik istikrarın sağlanması yönündeki çabalar önümüzdeki dönemde daha fazla yabancı bankanın ve sermayenin sektöre olan ilgisi için uygun ortam yaratabilecektir. Bu nedenle yabancı bankalardan ve sermayeden beklenen faydanın sağlanması için liberalizasyon sürecinin ve bununla ilgili ihtiyatlı düzenlemelerin doğru zamanda gerçekleştirilmesi ve doğru denetim sisteminin oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

Kaynaklar

- Aktaş, H. ve M. Kargin (2007), "Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı ve Ulusal Bankaların Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması", *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt:14 Sayı:2, ss.31-45.
- Barajas, A., Steiner, R. ve Salazar, N., (1999), "Foreign Investment in Colombia's Financial Sector", *IMF Working Paper*, No: WP/99/150
- Bayraktar, N. ve Wang, Y. (2004), "Foreign Bank Entry, Performance of Domestic Banks and the Sequence of Financial Liberalization", *World Bank Policy Research Working Paper*.
- Bayraktaroglu, A., ve İ. Ege (2007) "Küreselleşme ve Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Girişleri: Türkiye'de Ulusal ve Yabancı Sermayeli Bankaların Finansal Performanslarının Analizi", *İstatistik Araştırmaları Sempozyumu*, TÜİK, Ankara.
- BDDK (2005), Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye *ARD Çalışma Raporları*, No: 2005/6, Ankara
- BIS (2004) "Foreign Banks Entry in Emerging Market Economies", *BIS Papers*, No: 8.
- Buch, M.C., S.M. Golder (2001) "Foreign Versus Domestic Banks in Germany and the US: A Tale of Two Markets?", *Journal of Multinational Financial Management*, 11, 2001, pp. 341-361.
- Cardenas, J., Graf, J.P. ve O'Dogherty, P. (2004), "Foreign Banks Entry in Emerging Market Economies: A Host Country Perspective", *Banco de Mexico*, Paper Prepared for Working Group on Financial FDI of BIS Committee of the Global Financial System.
- Claessens, S. ve Glaessner, T., (1998), "Internationalization of Financial Services in Asia", *World Bank Policy Research Working Paper*, No:1911
- Claessens, S., Demirgüç-Kunt, A. ve Huizinga, H. (2001), "How Does Foreign Entry Affect Domestic Banking Markets", *Journal of Banking and Finance*, 25, pp. 891-911
- Çakar, V., (2003), "Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörleri Üzerindeki Etkileri", T.C. Merkez Bankası, *Uzmanlık Yeterlilik Tezi*, Ankara.
- Denizer, C. (1999) "Foreign Entry in Turkey's Banking Sector, 1980-1997", *World Bank Working Paper*, No: 2462.
- Detragiache, E., T. Tressel, P. Gupta (2006) "Foreign Banks in Poor Countries: Theory and Evidence", *IMF Working Paper*, January.
- Goldberg, L., (2003), "Financial FDI and Host Countries: New and Old Lessons", *Working Paper*, Federal Reserve Bank of New York.
- Golin J. (2001), *The Bank Credit Analysis Handbook: A Guide for Analysts, Bankers and Investors*. New York: Wiley.

- Hermes, N., R. Lensink (2004) "Foreign Bank Presence, Domestic Bank Performance and Financial Development", *Journal of Emerging Market Finance*, 3, pp. 207-229.
- Kosmidou, K., F. Pasiouras, C. Zopounidis, M. Doumpos (2006) "A Multivariate Analysis of the Financial Characteristics of Foreign and Domestic Banks in the UK", *Omega*, 34, pp. 189-195.
- Özdamar K. (2004), Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi 1, Kaan Kitapevi, Eskişehir.
- Rose, P.S. (2001), Commercial Bank Management, 5 Edition, McGraw-Hill/Irwin,
- Song, I., (2004), "Foreign Bank Supervision and Challenges to Emerging Market Supervisors", *IMF Working Paper*, No: WP/04/82
- Türkiye Bankalar Birliği, (2005), "Türkiye'de Yabancı Bankalar", *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 52.
- Uiboupin, J., (2004), "Effects of Foreign Bank Entry on Bank Performance in the CEE Countries", *Tartu Univesity Pres*, No:569
- Unite, A. ve Sullivan, M.J., (2001), "The Effects of Foreign Entry and Ownership Structure on the Phillippine Domestic Banking Sector", *De La Salle University*, Manila
- Yongil J. and S.M. Miller (2005) " Performance of Domestic and Foreign Banks: The Case of Korea and the Asian Financial Crisis" *Global Economic Review*, Vol. 34, No. 2, ss. 145-165.